

DERLEME MAKALE

Yaşam boyu öğrenme ve aktif yaşlanma bakış açısından Üçüncü Yaş Üniversiteleri: İyi uygulama örnekleri

Sema OĞLAK^{1*} & Ayşe CANATAN^{**}

*Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Nazilli -Aydın/
Türkiye

**Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Ankara / Türkiye

*ORCID ID: 0000-0001-6981-0325 **ORCID ID: 0000-0003-0156-2382

ÖZET

Demografik verilere göre yaşlı nüfus tüm dünyada hızla artmaktadır. Tüm dünyada 2050 yılında her beş kişiden birinin 60 yaş ve üstünde olacağı öngörülmektedir. Nüfus yaşlanması, artık önemli bir olgudur ve artan yaşlı nüfus göz önüne alındığında, aktif yaşlanmanın kişisel, aile, toplumsal, hükümet ve küresel düzeydeki önemi anlaşılmalı ve yaşlı bireylerin kendi yaşamlarında anlam ve memnuniyeti nasıl buldukları sorusu her düzeyde ön plana çıkmıştır. Aktif yaşlanma çabası, yaşlı bireyler için yaşam boyu öğrenmenin (YBÖ) önemi ve geliştirilmesi üzerine dikkatlerin çevrilmesine neden olmuştur. Yaşam boyu öğrenmenin geliştirilmesinin yaşlı bireyler için fiziksel, sosyal ve duygusal yararları olduğuna inanılmaktadır. Bu çalışmanın amacı, üçüncü yaş üniversitelerinin (ÜYÜ) mevcut durumunu tanımlamak ve dünyadaki "iyi uygulamaları" değerlendirmektir. Çalışmanın yöntemi; literatür taranmasına dayalı olarak, ÜYÜ yaşlı bireylerin yaşam boyu öğrenme perspektifinden kazanımları ve aktif yaşlanma üzerindeki etkilerine dayalı bir inceleme çalışması olup en iyi uygulama örneklerine yer verilecektir. ÜYÜ, akran desteği ve bilgi paylaşımına dayanan yaşam boyu öğrenme programı olarak birçok ülkede uygulanmakta olup, sosyal bütünleşmeyi sağlaması ve psikolojik yararları ile yaşlıların kişisel yaşam kalitesini arttırdığı çok sayıda uygulamalarla ortaya konulmuştur. ÜYÜ programlarının, başarılı ve aktif yaşlanma üzerinde önemli etkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Yaşlılar, ÜYÜ yoluyla hem topluma katılım sağlamakta hem de bilgi ve becerilerini geliştirebilmektedirler.

MAKALE GEÇMİŞİ

Geliş 24 Nisan 2020

Kabul 28 Eylül 2020

ANAHTAR KELİMELER

Üçüncü Yaş Üniversitesi, yaşam boyu öğrenme, aktif yaşlanma, yaşam kalitesi, sosyal katılım, iyi uygulama örnekleri

The Universities of the Third Age in terms of lifelong learning and active ageing: Good practices

ABSTRACT

Demographic data show that the population of elderly is growing rapidly. With one in nine people in the world aged 60 years or over, projected to increase to one in five by 2050, population ageing is a phenomenon that can no longer be ignored. Given increasing older population, the imperative for active ageing has become prominent, and the question of how older people find meaning and satisfaction in their lives is now to the forefront at multiple levels; personal, family, societal, governmental and global. Such issues were tackled in improving lifelong learning (LLL) in older person life. The aim of this study is to define the current situation of U3A and evaluate the implementation of best practices in the world. The method of the study is based on the literature review, a study based on the acquisitions of elderly from the perspective of lifelong learning and their effects on active aging, and best practice examples will be included. The University of the Third Age (U3A), a lifelong learning programme that rooted in peer-support and knowledge; adopted in several countries worldwide implemented. U3A have been found to raise the social integration, psychological benefits and quality of life of elderly. Thereby leading them to optimum levels of active and successful aging among elderly people.

ARTICLE HISTORY

Received 24 April 2020

Accepted 28 September 2020

KEYWORDS

University of the Third Age, lifelong learning, active aging, quality of life, social inclusion, good practices

¹ Sorumlu Yazar E-mail: sema.oglak@adu.edu.tr

Makalenin Kaynak Olarak Gösterimi: Oğlak, S., & Canatan, A. (2020). Yaşam boyu öğrenme ve aktif yaşlanma bakış açısından Üçüncü Yaş Üniversiteleri: İyi uygulama örnekleri. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 13(2), 131-141. doi: 10.46414/yasad.726075

"Yaşlanmaktan veya ölmekten kaçınamazsınız. Sonbahar yılın en iyi ve en güzel mevsimi olabileceği gibi, yaşlanma da en iyi ve en güzel yaşam dönemi olabilir ve yaşamınızda yaşadıklarınız size iyi bir performans duygusu verebilir".

Aleksander Kepiński (Polonyalı filozof ve psikiyatrist)

1.GİRİŞ

Nüfus yaşlanması, insanlığın en önemli zaferlerinden biri olduğu kadar karşılaştığı önemli zorlukları da beraberinde getirmektedir (WHO 2002). Demografik veriler, yaşlı nüfusun hızla arttığını ve nüfus yaşlanmasının artık göz ardı edilemeyecek bir olgu olduğunu göstermektedir. 65 yaş üstündeki nüfusun, küresel düzeyde 2019 yılında %9, 2030 yılında %12, 2050 yılında %16 ve 2100 yılında ise %23 olacağı öngörülmektedir (UNDESA Population Division 2019:18). Yaşlı nüfus artışı ile günümüzde aktif yaşlanmanın önemi ve bunun yaşlıların yaşamın anlamı ve yaşam memnuniyeti üzerinde nasıl bir etki yarattığı konusu öne çıkmaya başlamıştır. Bireylerin yaşamının son yıllarında bile topluma katılım, yeni bilgi sistemlerine ve teknolojilerine uyum sağlamak amacıyla yaşam boyu öğrenmenin teşvik edilmesinin önemini ortaya çıkarmaktadır (Findsen & Formosa, 2016; Lear, 2003). Yirminci yüzyılın ikinci yarısında, farklı ülkelerde farklı içerik ve uygulamalarla yaşlıların sosyal gelişimi düşüncesinin ürünü olarak uygulanmaya başlanan üçüncü yaş üniversiteleri (ÜYÜ); ileri yaşlarda topluma katılım, onur ve saygınlığının korunması ile kişisel gelişimi desteklemesi açısından oldukça heterojen, geniş bir yelpazede öğrenme fırsatlarını sunmaktadır (Formosa, 2019; Tam, 2019; Stankov, 2017; Selecky, 2017; Findsen & Formosa 2016; Tabatabaei & Roostai, 2014; Villar & Celdrán, 2012; Swindell, 2002).

Bu çalışmanın amacı, üçüncü yaş üniversiteleri konusunu yaşam boyu öğrenme ve aktif yaşlanma bileşenleri çerçevesinde ele alarak uygulamadaki izlenen modelleri ile dünyadaki en iyi uygulama örneklerine yer vermek ve konuyla ilgili daha geniş bir bakış açısını ortaya koymaktır.

Bu derleme çalışmasında, literatür taraması yöntemine dayalı olarak, yaşlı bireylerin yaşam boyu öğrenme davranışları ve aktif yaşlanma üzerindeki etkilerine dayalı bir değerlendirme ile uygulanan modeller ve en iyi uygulama örneklerine yer verilmiştir. Bu bağlamda, çalışmanın soruları şu şekilde yapılandırılmıştır; a) ÜYÜ'nün kavramsal ve teorik çerçevesi nedir? b) ÜYÜ uygulamaları ve modelleri ve farklılıkları nelerdir? c) ÜYÜ'de yaşam boyu öğrenme ve aktif yaşlanmaya katkı sağlayacak en iyi uygulama örnekleri nelerdir?

Çalışma, yaşam boyu öğrenme ve yaşam kalitesi kavramlarının yaşlılıkla ilişkisi ve önemi; üçüncü yaş üniversitelerinin teorik çerçevesi ve öne çıkan temel modelleri ile seçilmiş bazı ülke modelleri ve uygulamadaki iyi uygulama örneklerine yer verilmiş, üçüncü yaş üniversitelerinin güçlü ve zayıf yönleri ele alınarak okuyucuya geniş bir bakış açısı sağlayacak şekilde ele alınarak tartışılmıştır.

2. YAŞLILIK VE YAŞAM BOYU ÖĞRENME

Yaşam boyu öğrenme, ilk kez 1960 yılında UNESCO tarafından düzenlenen bir konferansta dile getirilmiş bir kavramdır. Yaşam boyu öğrenme kavramı; bireyi

merkez alan bir yaklaşımı benimsemesi, okul dışı öğrenmeye önem vermesi ve eğitimin belli bir zaman diliminde sınırlandırılmaması açısından diğer eğitimlerden önemli ölçüde ayrılmaktadır (Güleç, Çelik & Demirhan, 2012:35).

Tüm dünyada, yaşam boyu öğrenmenin ilgi odağı olması, hem bireysel hem toplumsal bir kazanımı ortaya koymasının bir sonucudur. Yaşam boyu öğrenme, zorunlu eğitim öncesinden emeklilik sonrasına kadar tüm yaşları kapsamakta ve örgün, yaygın eğitim ve resmi olmayan kurumsal ortamlar olmak üzere tüm öğrenme kanallarını ifade etmektedir (Güleç, Çelik & Demirhan, 2012:37).

Yaşam boyu öğrenme kavramına ilişkin literatürde oldukça geniş bir tanımlamaya yer verildiği görülmektedir. Yaşam boyu öğrenme, bireyin potansiyelini ve yeterliliklerini yaşamı boyunca geliştiren bir süreçtir (Güleç vd., 2012:35; Wei, 2015:10; Kaya, 2016:39). Samancı & Ocakçı (2017)'ya göre, yaşam boyu öğrenme, örgün eğitimin getirdiği yaş ve mekân sınırına bağlı kalmaksızın, bireyin eğitim yoluyla kazandığı her türlü bilgi, beceri, tutum ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Güleç vd. (2012:35) göre, yaşam boyu öğrenme, formal eğitim sisteminin dışında eğitimle ilgili tüm potansiyeli geliştirmeyi amaçlayan genel bir düzenlemedir ve her türlü eğitim faaliyetini kapsayan geniş bir kavramdır. Bu açıdan bakıldığında, örgün eğitimin bir alternatifi değil, tam tersine, örgün eğitimin eksik ve yetersizliklerinin tamamlanmasına hizmet etmektedir (Güleç vd., 2012:35). Diğer yandan, yaşam boyu öğrenme; kişisel, toplumsal, sosyal ve/veya istihdamla ilgili bir çerçevede bilgi, beceri ve yetkinlikleri geliştirmek ve toplumsal bütünleşmeyi sağlamak amacıyla yaşam boyunca gerçekleştirilen tüm öğrenme etkinlikleri olarak ifade edilmektedir (Wei, 2015:10; Güleç vd., 2012:35). Bu açıdan değerlendirildiğinde, yaşamın her döneminde öğrenme, motivasyon, zihinsel beceri ve gelişim için vazgeçilmez bir özellik göstermektedir (Wei, 2015:10).

Yaşam boyu öğrenme, Avrupa Birliği (AB) üye devletlerin bilgi ekonomisi içerisindeki rekabet güçlerini arttırmada en temel stratejilerinden biri olarak görülmekte ve eğitim politikalarının genel çerçevesini oluşturmaktadır. Avrupa Mesleki Eğitimi Geliştirme Merkezi (Cedefop), AB'nin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda, kendi hazırladıkları yaşam boyu öğrenme hedefleri içinde herkes için eşit, nitelikli ve bütüncül bir öğrenme yaklaşımı ile hareket edilmesi ilkesini benimsemiştir (Cedefop, 2019; Forette, Brieu, & Shineman, 2013).

Yaşlılar açısından öğrenme; toplumsal değişime ayak uydurma, var olan yaşamlarını iyileştirme, karşılaştıkları sorunları çözme ve sosyal gerçekliği anlama gereksinimlerinden doğmuştur (Koulaouzides & Popović, 2017). Bununla birlikte, yaşlı bireyler, günlük yaşamın gerektirdiği yeniliklerden uzak kalmamak ve yaşam kalitelerini arttırmak amacıyla yaşam boyu öğrenme faaliyetlerinin içinde daha fazla yer almak istemektedirler (Kılıç, 2018). Bu açıdan

bakıldığında, gelişmelere uyum gösterme çabasındaki yaşlılar için de önemli bir fırsat sağlamaktadır (Kaya, 2016:35).

Yaşam boyu öğrenme, yaşlanan toplumlarda yaşlıların istihdama katılımı ve ekonomiye katkısı, beceri ve deneyim geliştirme ve ayrıca bilginin kuşaklararası paylaşımı açısından da anahtar bir rol oynamaktadır (Aydın, 2017; International Longevity Centre Brazil, 2015). Bu bağlamda, yaşam boyu öğrenmenin, yaşlılar için fiziksel, sosyal, bilişsel ve duygusal yararları olması nedeniyle, çeşitli programlarla yaşlıların öğrenme davranışını yaşamlarının sonuna kadar devam ettirmesi teşvik edilmektedir (Patterson, Moffatt, Smith, Scott, McLoughlin, Bell & Bell, 2015; Zhao & Chui, 2019). Özellikle çalışma yaşamı döneminde çeşitli sorumlulukları nedeniyle gerçekleştiremedikleri bilgi-beceri gerektiren donanımlarını emeklilik sonrasına bırakmaktadırlar. Bu anlamda, yaşam boyu öğrenme tanımlarından biri de "emeklilikte öğrenme" olarak adlandırılmaktadır (Road Scholar, 2015). Öte yandan, yaşamın ileri dönemlerinde bireylere "nelerin" öğretilmesinden daha çok "neden" öğrenilmesi gerektiği üzerine odaklanıldığı görülmektedir. İleri yaştaki bireyler için yaşam boyu öğrenmede temel önceliğin; azalan fiziksel güç ve sağlık, emekliliğe geçiş, gelir azalması, eş kaybı, değişen sosyal ve kamu yükümlülükleri gibi "yaşlılığa eşlik eden" dönüşümlere nasıl uyum sağlanacağına yönelik yardımcı olma bakış açısı, öne çıkan gerekliliklerdendir (Formosa, 2019).

Uluslararası Madrid Yaşlı Eylem Planı (2002), yaşlılara yaşam boyu öğrenme davranışlarının kazandırılmasında önemli bir kilometre taşıdır. Bu plan, öncelikle, "yaşam boyu öğrenme" anlayışı çerçevesinin, yaşlıların eğitime erişiminin sağlanması yoluyla kendi bireysel gelişimini ve potansiyelini ortaya çıkarmasını sağlayacak önemli bir etken olduğuna dikkat çekmektedir (Mackowicz & Wnek-Gozdek, 2016). Örneğin, AB Eurostat 2017 verilerine göre, AB 28 ülkede 55-74 yaş arasındaki nüfusun % 4.9'u; İspanya Ulusal İstatistik Birimi'ne göre, 55-74 yaş arasındaki bireylerin %22.8'inin resmi ya da gayriresmi bir eğitim faaliyetine katıldıklarını göstermektedir (Formosa, 2019:6).

OECD, yaşam boyu öğrenmeyi, yaşlanan bir dünyada insan sermayesinin en önemli bileşenlerinden biri olarak görmektedir (International Longevity Centre Brazil, 2015). Küreselleşme ve bilgi ekonomisinin hızla genişlemesi ile bilginin değerli olduğu ve bilgiye erişimin hayati bir öneme sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır. Toplumsal düzeyde, yaşamın her kesiminde bilgili ve mevcut becerilere sahip olan bireyler, ekonomik rekabet edebilirliğe, istihdama da katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, yaşam boyu öğrenmenin, yalnızca istihdam edilebilirlik için değil bireyin sağlıklı kalması, iyilik halinin güçlendirilmesi, çevreyi anlama ve topluma katılımı sağlamada da önemli bir etki yaratabileceğine inanılmaktadır (International Longevity Centre Brazil, 2015).

Öte yandan, yaşlıların yaşam boyu öğrenme anlayışının geliştirilmesi, yaşlıların topluma katılım ve kuşaklararası/kültürlerarası diyalog için de bir şanstır (Stadelhofer, 2017:18). Bu bağlamda, yaşlıların yaşam boyu öğrenme sürecinin içinde yer alması; sağlığın korunması ve geliştirilmesi, sosyal ağların

zenginleşmesi, toplumla bütünleşmesi, yalnızlığın azaltılması, yaşamdan keyif alma, karşılaştığı zorluklarla başedebilme yeteneğini kazanma ve güçlenmesinde önemli kazanımlar elde edilmektedir (Cachioni, Delfino, Yassuda, Sathler, Batistoni, Melo, & Domingues, 2017; Wei, 2015:12; Patterson vd., 2015; Swindell, 2002; Stadelhofer, 2017).

3. YAŞAM BOYU ÖĞRENME VE AKTİF YAŞLANMA AÇISINDAN ÖNEMİ

Aktif yaşlanma; yaşam boyu öğrenme, fiziksel sağlık ve işlevsellik, yaşam şekli, çevresel koşullar ve sosyal içerme gibi çeşitli faktörler tarafından etkilenen çok boyutlu bir kavramdır (Liotta, Canhao, Cenko, Cutini, Vellone, Illario, Kardas, Poscia, Sousa, Palombi & Marazzi, 2018). Aynı zamanda aktif yaşlanma; sağlık, topluma katılım ve güvenlik fırsatlarının en iyi düzeyde sağlanması sürecidir. Yapılan araştırmalar, aktif yaşlanma ile yaşam boyu öğrenme arasında doğrusal bir ilişkinin olduğunu göstermektedir (Mackowicz & Wnek-Gozdek, 2016; Merriam & Kee, 2014; Wei, 2015). Bu nedenle, yaşam boyu öğrenme ve sağlığın geliştirilmesi stratejilerini içeren başarılı ve aktif yaşlanma, son yıllarda daha fazla konuşulmaya başlanmıştır (Nascimento & Giannouli, 2019; Aydın & Sayılan, 2014; Canatan & Boz, 2019:350).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), aktivite ile yaşamın ilerleyen dönemlerinde sağlıklı yaşama fırsatları arasında güçlü bir ilişki olduğunu vurgulayarak, yaşlılar için aktif yaşam fırsatlarının yaratılması gerektiğine dikkat çekmiştir (Formosa, 2019:3). DSÖ'nün aktif yaşlanma kavramı, yaşlılığın bütüncül ve pozitif yönünü ele alan ve hem bireysel bir amaç hem bir politik hedefdir. Başlangıçta yalnızca, sağlık, topluma katılım ve güvenlik ana bileşenleri yönünden tanımlanan aktif yaşlanma kavramı (WHO, 2002), 2010 yılında değiştirilerek; sağlık, topluma katılım ve güvenlik temel dayanaklarına "yaşam boyu öğrenme" bileşeni eklenerek, "yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırmak için sağlık, yaşam boyu öğrenme, katılım ve güvenlik fırsatlarını en yüksek düzeye çıkarma süreci" olarak yeniden tanımlanmıştır (International Longevity Centre Brazil, 2015:43; Formosa, 2019).

Kuşkusuz ki, bireylerin önemli bir bölümü, ileri yaşın getirdiği yaşam tarzına ayak uydurmada sadece biyolojik kısıtlamalarla değil aynı zamanda aktif bir yaşam sürmelerini engelleyen, ekonomik, siyasi, sosyal sorunlar ve özellikle emeklilik gibi pasif bir yaşam şekli ile karşı karşıya kalmaktadır. Yaşlı nüfusun sosyal güvenlik, sağlık ve bakım hizmetlerine olan ihtiyacındaki artışla birlikte, artan harcamalarının kamu maliyesine ve genç kuşaklara getireceği yük, aktif yaşlanma politikalarının yaşam boyu öğrenme politikaları ile desteklenmesinin önemini daha fazla öne çıkarmaktadır (Aydın & Sayılan, 2014).

1996 yılında Avrupa Birliği tarafından kabul edilen "Avrupa Yaşam Boyu Öğrenme Yılı", her düzeyde ve her alanda yaşlıların eğitiminde eşit fırsatlar sağlanmasına yönelik önemli bir girişim olmuştur. "Avrupa 2020" hedeflerinin önceliklerinden biri olan aktif yaşlanma felsefesinin amacı, yaşlılığın olumsuz algısına karşı mücadele etme anlayışına dayanmaktadır. Ayrıca, bu strateji; eğitim yoluyla

tutum ve davranışların değiştirilmesini içine alan yaşam boyu öğrenme düşüncesine dayanmaktadır (Mackowicz & Wnek-Gozdek, 2016). Emeklilik sonrası bireylerin yaşam boyu öğrenme sürecinin devam etmesi, sağlık (duygusal-fiziksel, ruhsal), iyilik hallerinin korunmasına yardımcı olan çok önemli bir tutum olarak değerlendirilmektedir (Mackowicz & Wnek-Gozdek, 2016; Patterson vd., 2015; Swindell, 2002). Patterson vd., (2015) göre, emeklilik sonrası yaşam boyu öğrenme aktivitelerine katılımın; yaşlılarda bakıma muhtaçlığı en düşük düzeye indirmekte, ilaç masraflarını azaltmakta ve en önemlisi de, hastalıklarla başedebilme yeteneğini artırmaktadır. Tüm bu sonuçlar, bireylerde olağanüstü özgüven, öz yeterlilik, yaşamdan ve kendinden memnuniyet, yaşamın anlamına değer katması nedeniyle yaşam kalitesinin yükselmesine neden olmaktadır (Patterson vd., 2015; Formosa, 2012; Klimczuk, 2013; Tabatabaei & Roostai, 2014; Golding & Kimberley, 2016:31).

4. ÜÇÜNCÜ YAŞ ÜNİVERSİTESİNİN TEORİK ÇERÇEVESİ

Yaşlılar, toplumun emektar hazineleridir ve yaşlıların eğitimi yalnızca yaşlılara değil topluma da sayısız faydalar sağlamaktadır. Üçüncü Yaş Üniversiteleri (ÜYÜ), bireylerin aktif gençlik döneminden aktif yaşlanmaya geçişleri için alan ve araçlar sağlamak ve daha sonraki yaşamları için yeni rollerin geliştirilmesinde onları desteklemektedir (Stankov, 2017).

ÜYÜ, 50 yaş üstü ve emekliler için bir öğrenme modeli olarak ele alınarak "*Serbest zaman Üniversitesi*" "*Her yaş için Üniversite*", "*Herkes İçin*", "*Emeklilik ve Serbest Zaman*", "*Üçüncü Zaman*", "*Üçüncü Yaş Üniversitesi*" ve "*Tazelenme Üniversitesi*" gibi literatürde çok sayıda kavramlarla ifade edilmektedir (Nascimento & Giannouli, 2019; Forette, Brieu, & Shineman, 2013; Tufan, Akçiçek, Şahin, Zengin Oktuğ, Tuna, Dişçigil, Delibaş, Canatan, Ergun, Oğlak, & Ülgen, 2018).

ÜYÜ, genel anlamda, emeklilik sonrasında yaşlı bireylere yönelik kapsamlı bir eğitim ve danışmanlık sistemi olarak görülmektedir (Selecky, 2017). Bir başka tanıma göre ise, ÜYÜ, samimi ve dostça bir çevrede eğitim, sosyal ve yaratıcı etkinliklerin sürdürülmesi amacıyla emeklileri biraraya getiren bir öğrenme hareketidir (The Third Age Trust UK, 2019). Formosa (2012)'ya göre, ÜYÜ; yaşlıların kendi akranları arasında bilgi paylaşımı amacıyla, düşük maliyetli ve çoğunlukla gayriresmi bir öğrenmeye katılımı sağlayacak bir platform yoluyla, yeni bilgiler edinme veya mevcut bilginin güncelleştirilmesini sağlayan "sosyo-kültürel merkezler" olarak tanımlanmaktadır.

Bireylerin gençlik dönemlerinde öğrendikleri bilgilerin ilerleyen dönemlerde yeterli olmaması, sosyal yaşam içinde aktif olarak yer alabilmeleri için yeni becerileri öğrenmelerini zorunlu hale getirmektedir. Başka bir ifadeyle, gençlik dönemlerinde bireyler, iş yaşamının yoğunluğu, günlük yaşamın koşuşturmacası, çocuk yetiştirme gibi nedenlerle ilgi duydukları alanlar hakkında öğrenmeye çoğu kez fırsat bulamamaktadırlar. İlerleyen yaşla birlikte bireyler, günlük yaşamın gerektirdiği yeniliklerden uzak kalmamak ve yaşam

kalitelerini artırmak amacıyla öğrenme faaliyetleri içinde yer almak istemektedirler (Kılıç, 2018). Bu bağlamda, ÜYÜ, emeklilik sonrasındaki öğrenmeye istekli bireyler için tasarlanmış ve kurumsallaştırılmış bir eğitim yaklaşımı demek yanlış olmayacaktır. Bu eğitimlerden yararlanmada çoğu kez bir nitelik veya özel koşullar aranmamakta; eğitime katılımı rekabetçi seçim yöntemleri kullanılmamaktadır. Bununla birlikte, en az 50-55 yaş arasında ve öğrenme arzusunda olan bireyler temel kabul edilme koşulları içinde yer almaktadır (Villar & Celdrán, 2012).

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında, farklı ülkelerde farklı içerik ve uygulamalarla yaşlıların sosyal gelişimi düşüncesinin ürünü olarak uygulanmaya başlanan ÜYÜ; ileri yaşlarda topluma katılım, onur ve saygınlığının korunması ile kişisel gelişimi desteklemesi açısından oldukça heterojen, geniş bir yelpazede öğrenme fırsatlarını sunmaktadır (Villar & Celdrán, 2012; Road Scholar, 2015; Forette, Brieu & Shineman, 2013). Bu bağlamda ÜYÜ'nün hedefleri şu şekilde özetlenebilir (Stankov, 2017);

- İhtiyaç ve hakları hakkında farkındalığın artırılması
- Sosyal ağlar oluşturulması
- Sosyal sermayeyi artırması
- Arkadaşlıkların/dostlukların geliştirilmesi
- Topluma katılımın sağlanması
- Yaşam boyu öğrenme, yeni beceriler ve bilgiler için fırsat sağlanması
- Bireylerin kendilerine karşı olumlu bir algı geliştirmeleri
- Yaşlı ayrımcılığının en aza indirilmesi
- Kuşaklararası ilişkilerin ve dayanışmanın güçlendirilmesi
- Bir amaç doğrultusunda yaşama ve yaşlanmanın desteklenmesi

Uluslararası Yaşlı Üniversitesi Birliği (International Association of Third Age Universities) [AIUTA]; yaşlılar için üniversitelerinin kurmak ve geliştirmek, üyeleri arasındaki kültürel ve bilimsel iletişim ve eğitim ve araştırma alanındaki faaliyetlerin koordinasyonunu teşvik etmek amacıyla 1975'de kurulmuştur. AIUTA'nın günümüzde Avrupa, Asya, Çin, Afrika ve Amerika'da çok sayıda üyeleri bulunmaktadır (Stadelhofer, 2017:17). ÜYÜ programları içinde; dil öğrenme, sportif faaliyetler, sanat, edebiyat, drama, şiir, müzik, tiyatro, el işleri, etik, tarih, coğrafya, seyahat, günlük tamir işleri, kişisel gelişim, felsefe, bilim ve teknoloji ve bilgisayar kullanımı gibi oldukça geniş bir eğitim ve öğretim planı yer almaktadır. ÜYÜ, geleneksel ve resmi anlamda bir üniversite olmasa da (sınav, test, ödev yapılmayan) birçok ülkede elli yıldır başarıyla uygulanan, yaşlılara yönelik bir eğitim girişimidir (Tabatabaei & Roostai, 2014; Selecky, 2017).

ÜYÜ, kendi yaşlıları ile birlikte bilgi ve becerinin paylaşımı yoluyla bir yaşam boyu öğrenmeye yardımcı olması (Patterson vd., 2015; Findsen & Formosa, 2016) bakımından da, son yıllarda dünya genelinde artan bir ilgi görmektedir (Findsen & Formosa, 2016). Örneğin, İngiltere'de 1043, Çin'de 60.867, Avustralya'da 300, Yeni Zelanda'da 84, Polonya'da yaklaşık 500 ve İspanya'da 52 ÜYÜ bulunmaktadır (Zajac-Gawlak, Pospiech, Kroemeke,

Mossakowska, Gába, Pelclová, Pridalová & Klapcinska, 2016; Mackowicz & Wnek-Gozdek, 2016 Patterson vd., 2015; Formosa, 2012; Formosa, 2019; Villar, 2019; Zhao & Chui, 2019; Yuan, 2017). Öte yandan, başlangıçta, uzaktan çevrimiçi öğrenme kursları, uzakta olup coğrafik nedenlerden dolayı okula gelemeyenler için düşünülmüş olmakla birlikte, günümüzde uzaktan eğitim, sanal ÜYÜ'ler de giderek daha fazla popülerite kazanmaya başlamıştır (Formosa, 2019).

Öte yandan, ÜYÜ, yaşlı bireyleri işgücü piyasasına hazırlamaktan daha çok, sosyalleşme, öğrenme yoluyla hayattan memnun olma ve kendini gerçekleştirme gibi hedefler üzerine yapılandırılmıştır (Villar & Celdrán, 2012). Bu açıdan bakıldığında, ÜYÜ, dünya çapında birçok ülkede benimsenen uluslararası girişim olarak, yaşlıların topluma katılımı ve entegrasyonunu sağlama, yaşam kalitesi ve kendini gerçekleştirmeye sağladığı katkısı bakımından aktif yaşlanmaya önemli ölçüde hizmet etmektedir (Formosa, 2012; Tabatabaei & Roostai, 2014; Villar & Celdrán, 2012; Marcinkiewicz, 2011; Kılıç, 2018; Formosa, 2011). Yapılan çok sayıda araştırmanın, ÜYÜ'nün, yaşlıların fiziksel ve ruhsal sağlık ve sosyal ilişkilerin artmasını sağlayarak bireylerin aktif yaşlanmasına katkıda bulunduğunu göstermektedir (Nascimento & Giannouli, 2019:13; Wei, 2015:36; Tabatabaei & Roostai, 2014; Merriam & Kee, 2014; Villar & Celdrán, 2012). Diğer yandan, yaşlıların ÜYÜ'ye katılımlarındaki en önemli motivasyonun; sosyalleşmek; karşılaştıkları sorunları daha iyi anlamak; kendi yaşlıları ve diğer gruplarla birlikte olmak-yeni insanlarla tanışmak; yeni bir bakış açısı kazanmak ve pratik bilgiler öğrenmek-kazanmak olduğu görülmüştür (Yenerall, 2003:713; Kılıç, 2018: 77). Her ne kadar önemli oranda yaşlıların ÜYÜ'ye katılımı, yeni bilgi arayışı ve daha önce bilmedikleri şeyleri keşfetmeye yönelik olsa da; eğitimden çok deneyim paylaşımı ve sosyalleşme ihtiyacı daha fazla öne çıkmaktadır. ÜYÜ'ler, hareketsiz bir biçimde yaşamını devam ettirmek yerine, ilgi alanları çerçevesinde kendilerini gerçekleştirmeye ve sosyalleşmeye çalışmak, boş zamanlarını olumlu aktivitelerle geçirme fırsatları sağlamak ve yeni şeyler öğrenmeye teşvik etmek gibi çeşitli olumlu sosyal ve bireysel işlevleri yerine getirmektedirler (Formosa, 2011).

Ancak, son yıllarda ÜYÜ'ye yönelik yeni hedefler ve aktiviteler tanımlanmaya başlandığına tanık olunmaktadır. Sözgelimi; yaşlılar için serbest zaman yönetimi, yüksek eğitim kurumlarında azalan öğrenci sayısını telafi etmek; yaşlıların dijital teknolojilerden yararlanmasını sağlamak ve gümüş ekonomi sistemleri için temel oluşturmak amacıyla bölge ve şehirlerin gelişimine katkı sağlamak gibi hedeflerin yer aldığı görülmektedir (Klimczuk, 2013).

5. ÜÇÜNCÜ YAŞ ÜNİVERSİTESİ MODELLERİ VE ÜLKE ÖRNEKLERİ

Yaşamın ilerleyen döneminde yaşam boyu öğrenme fırsatları, dünyanın birçok ülkesinde her geçen gün zengin bir gelenek oluşturmaya başlamıştır. Kuzey Amerika'da 1962 yılında, yaşlılar için yaşam boyu öğrenmeyi hedefleyen Emeklilikte Öğrenme Enstitüsü, Liderlik Merkezleri, Fromm Yaşamboyu Öğrenme

Enstitüsü, Osher Yaşam boyu Öğrenme Enstitüsü, Harvard Emeklilikte Öğrenme Enstitüsü ve Elderhostel gibi yapılanmalara rastlanmaktadır (Formosa, 2019). Avrupa'da da, önemli kuruluşların içinde ÜYÜ ve Yaşlılara Yönelik Üniversite Programlarını içeren yaşamboyu öğrenme programları yer almaktadır. Ancak, son yıllarda önemi daha fazla öne çıkan ÜYÜ'ler; ortak özelliklerinin yanı sıra, akademik ve yöntemsel yaklaşımlar (müfredat, üye katılımı, ilişki düzeyi vb. yönlerden) açısından da birbirinden farklı özellikler göstermektedir.

Genel olarak bakıldığında; ÜYÜ'lerin; kurum merkezli ve üye merkezli olmak üzere iki yaklaşım esasına dayalı oldukları görülmektedir (Mat, 2019:175). Çeşitli kaynaklarda bu yaklaşımlar belirgin bir biçimde İngiliz ve Fransız modeli olarak da tanımlandığı görülmektedir. Ancak, her iki modelin karmasından oluşan Tayvan, Güney Amerika, Çin, Rusya, Finlandiya, Brezilya ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gibi farklı modellerin de varlığı dikkat çekmektedir (Findsen & Formosa, 2016; Ratsoy, 2016; Swindell & Thompson, 1995; Villar & Celdrán, 2012; Yenerall, 2003). Bu çalışmada, öncelikle Fransız ve İngiliz modelinin özelliklerine ve birbirinden ayrılan farklılıklara yer verilecektir.

5.1. Üçüncü Yaş Üniversitesi Modelleri

Fransız Modeli: ÜYÜ olarak bilinen ilk uygulama, 1968'de Fransız hükümeti tarafından kabul edilen ve üniversitelerin yaşam boyu eğitimin sağlanmasından sorumlu olmalarını zorunlu kılan yasayla karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, 1972 yılında Toulouse Üniversitesinde Uluslararası Hukuk ve Sosyoloji Profesörü "Pierre Vallas" öncülüğünde, yaşlıların yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla kültürel etkinlikler, gezi turları vb. uygulanmaya başlanmıştır (Formosa, 2019; Nascimento & Giannouli, 2019; Yenerall, 2003; Marcinkiewicz, 2011; Findsen & Formosa, 2016; Formosa, 2012).

Fransız modeli, özellikle Belçika, İsviçre, Polonya, İtalya, İspanya gibi kıta Avrupası'nda, Kanada ve Kaliforniya ve Asya'da daha fazla kabul görmüştür (Formosa, 2019). Bu model genellikle bir ders programından (müfredat yapısından) oluşan ve üniversite öğretim elemanları tarafından üniversite kampüsü içinde verilen, kurumsal bir organizasyon şeklinde yapılandırılmıştır. Başka bir ifadeyle, belirli bir müfredat üzerinden ve profesyonel eğiticiler tarafından yürütülmektedir (Villar & Celdrán, 2012). Ders programı, bir akademik takvimi takip etmekte ve çoğu durumlarda tarihi ve kültürel ziyaretler, kısa gezintiler gibi ders dışı aktiviteleri kapsamaktadır. Bu programlar genellikle yaşlılara göre uyarlanmış belirli konularda, üç veya dört yıl devam etmektedir (Villar & Celdrán, 2012; Klimczuk, 2013). Fransız modelinde, yaşlıların rolü; yalnızca derse katılımı sınırlandırılmıştır (Klimczuk, 2013).

İngiliz Modeli: 1981 yılında, Cambridge Üniversitesi'nde "Paul Lassetta" öncülüğünde hayata geçirilmiştir (Findsen & Formosa, 2016; Formosa, 2012; Marcinkiewicz, 2011). İngiliz modeli; "karşılıklı yardım ve karşılıklı öğrenme", "kendine yeterli olma" ve "karşılıklı davranış" olan üç temel ilkeye dayanmaktadır (Patterson vd., 2015). Bu durum,

emekli yaşlıların belirli bir alanda uzman olması ve üniversite öğretmenlerinin bilgi aktarma yöntemleri ve pedagoji konusundaki yardımları yoluyla diğer insanların eğitimine katkı sağlayabilecekleri görüşüne dayanmaktadır (Nascimento & Giannouli, 2019; Yenerall, 2003). Başka bir ifadeyle, İngiliz modelinde, yaşlılar hem öğretmen hem de öğrenci olabildikleri iki rolü de birden üstlenmektedirler (Nascimento & Giannouli, 2019; Yenerall, 2003). Öğretmenlerin ve öğrencilerin sık sık rol değiştirdikleri, genellikle bilgi ve deneyimlerini paylaşmak için bir araya gelen öğrenme topluluğu oluşturan geniş bir eğitim çeşitliliği söz konusudur (Formosa, 2012; Tam, 2019). Avusturalya ve Yeni Zelanda'da da İngiliz modeli hakimiyeti görülmektedir (Lamb, 2019).

Her iki modelin farklılıkları açısından bakıldığında; Fransız modelinin, "üniversite destekli akademik model" olarak; İngiliz modelinin ise, "kendi kendini yöneten bağımsız model" olarak tanımlandığı görülmektedir (Swindell & Thompson, 1995). Bu bağlamda, Fransız modelinin, İngiliz modelinin tersine; daha fazla akademik bir yapı gösterdiği görülmektedir (Villar & Celdrán, 2012).

Öte yandan, yıllar içinde Fransız ve İngiliz modelinin içiçe geçtiği görülmektedir. Bu nedenle iki modelin karmasına benzer hibrid modellere rastlanmaktadır. Örneğin, Finlandiya ve Brezilya ÜYÜ modeli, hem Fransız hem de İngiliz modeli karmasından oluşmaktadır (Yenerall, 2003; Nascimento & Giannouli, 2019:14). Sözgelimi, Güney Amerika'da ilk ÜYÜ, 1980 yılında Uruguay'da oluşturulmuştur. Bu program, fiziksel ve ruh sağlığını geliştirmek, teknolojilerin ve bilgilerin güncelleştirilmesi ve aynı zamanda yeniden işgücü piyasasına dönmek isteyen yaşlılara yardımcı içeren karma aktivitelerden oluşmaktadır (Nascimento & Giannouli, 2019:14). Bu açıdan bakıldığında, Güney Amerika modeli, Fransız modeline benzemekle birlikte genellikle belirgin bir biçimde korunmaya muhtaç ve savunmasız yaşlı nüfusa hitap etmektedir (Ratsoy, 2016; Vellas, 2016; Formosa, 2011).

Fransızca konuşan Kuzey Amerika Modelinde ise; üniversite ile yakın bir ilişkisi olan sınıflar ve dersler üniversite öğretim elemanları tarafından ve bazen de dışarıdan konuşmacıların verdikleri eğitimlerle sağlanmakla birlikte; günlük yönetim aktiviteleri öğrenciler tarafından yürütülmektedir (Formosa, 2011).

Görüldüğü gibi, hangi model benimsenirse benimsensin tüm ÜYÜ'lerin temel amacı, mesleki olmayan bir öğrenme ve boş zamanları değerlendirme ve bu arada yaşlıların kendini gerçekleştirdikleri, güçlendirdikleri, topluma katılım sağladıkları ve en önemlisi de kuşaklararası dayanışma anlayışı çerçevesinde toplumun üretken ve aktif yaşlanma bilincini yaratan faaliyetlerdir.

ÜYÜ'lerin finansman kaynaklarını nereden/nasıl sağladıklarına bakıldığında ise; benimsedikleri modellere göre oldukça farklılık gösterdiği görülmektedir. Birçok ÜYÜ, üniversite ve/veya devlet tarafından finansman desteği alırken; bazı ÜYÜ'ler, bağışlar ve/veya yaşlıların ödedikleri aylık ücretler veya yerel yönetimlerin mali destekleri şeklinde olabilmektedir (Nascimento & Giannouli, 2019; Villar

& Celdrán, 2012). Sözgelimi, Fransız modelinde, katılımcılar sembolik bir ücretle katılım sağlamakla birlikte üniversite de zamanla bu programa finansman desteği sağlamaktadır (Villar & Celdrán, 2012). İngiliz modelinde ise; geleneksel bir üniversite ile ilişkilendirilmeyen, ÜYÜ üyeleri tarafından düzenlenen sınıflar ve kurslar ile imece yaklaşımını esas almaktadır. Bu modelde her ÜYÜ, finansman ve yönetim bakımından bağımsızdır. Kendi seçilmiş yönetim komitesi tarafından yürütülmekte ve minimum üyelik aidatıyla finanse edilmektedir. Eğitim alanı olarak, genellikle kütüphaneler, kamuya ait salonlar kullanılmaktadır (Formosa, 2012; Tam, 2019).

5.2. Üçüncü Yaş Üniversitesi Ülke Örnekleri

Amerika Birleşik Devletleri: Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'de ÜYÜ'nün benzeri kurum, Elderhostel olarak tanımlanmaktadır (Road Scholar, 2015). Seyahat ve öğrenme deneyimleri sunmak amacıyla 1975 yılında kar amacı gütmeyen bir kuruluş olarak hizmet sunmaya başlayan Elderhostel'in (daha sonra "Road Scholar" olarak ismi değiştirilmiştir) temel misyonu; "öğren, keşfet ve seyahat et" anlayışına dayanmaktadır (Road Scholar, 2015). Elderhostel kavramı, yaşlıların eğitimini macera ve seyahatle (birkaç gün ders ve gezi) yüksek düzeyde üstlenmektedir. Bu fikrin önemli bir varsayımı, toplumda anlamlı ve üretken yaşam için yeni fırsatlar sunmaktır (Marcinkiewicz, 2011:39).

Litvanya: ÜYÜ, Litvanya'da eğitim kurumları arasında en fazla büyüyen ve oldukça ilgi gören kurumlardır. Litvanya'da, ilk ÜYÜ 1995 yılında oluşturulmuştur. Litvanya'nın belediyelerinde toplamda 16.500 üyesi olan 67 bağımsız ÜYÜ bulunmaktadır. Genellikle belediyeler ve onların birimleri tarafından finanse edilen özerk kuruluşlar olarak faaliyet göstermektedirler. Katılımcıların büyük çoğunluğu kendilerini geliştirmek amacıyla ÜYÜ'ye katılmakta, ÜYÜ'nün yönetimi içinde öğretim üyeleri ile birlikte karar alabilmektedirler (Kalvaitis, 2018:2). Katılımcı profillere bakıldığında, çoğunluğunun 60-75 yaş aralığında, kadın, emekli ve genellikle en az mesleki eğitim düzeyinde ve yüksek öğrenim gören bireyler olduğu görülmektedir. Yalnız yaşayan veya dul olan yaşlıların eğitime daha fazla ilgi göstermektedirler. ÜYÜ'ye katılan erkek yaşlıların ise daha çok şehir merkezlerinde yaşadıkları ve ÜYÜ'ye katılımın daha kısa süreli olduğu görülmektedir (Kalvaitis, 2018:3).

Türkiye: Türkiye'de ilk ÜYÜ, 2015 yılında Prof.Dr. İsmail Tufan tarafından Akdeniz Üniversitesi'nin yürüttüğü Türkiye Gerontoloji Atlası araştırması kapsamında "Tazelenme Üniversitesi" adı altında "yaşam boyu öğrenme" gereksinimi doğrultusunda bir sosyal sorumluluk projesi olarak hayata geçirilmiştir. Tazelenme üniversitesi, 60 yaş üstü bireylerin yaşlılık dönemini güncel bilgilerle yeniden yapılandırma girişimi olarak tanımlanmaktadır (Tufan vd., 2018:78). Akdeniz Üniversite bünyesinde kurulan Tazelenme Üniversitesi olarak adlandırılan ÜYÜ, halihazırda sekiz ayrı üniversitede (Akdeniz Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi ile Bodrum ve Fethiye Yerleşkesi, Nişantaşı Üniversitesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Girne Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi)

hayata geçirilmiş dört üniversite (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi, Malatya İnönü Üniversitesi, Mersin Çağ Üniversitesi) ise, hazırlık çalışmaları devam etmektedir. Altmış yaş üzeri bireylere; sağlıktan arkeolojiye, sosyolojiden ekonomi ve güzel sanatlara kadar pek çok farklı alanda öğrenme olanağı sunmaktadır. Projeye dahil olan bireyler ayrıca, yaşlılıkta yaşanan sağlık sorunları, bu sorunları yaşamamak için yapılması gereken egzersizler ve diyet gibi eğitimlere katılmaktadırlar (Tufan vd., 2018:77-85). Eğitimlerin üniversite bünyesinde ve uzman öğretim üyeleri tarafından verilmesi gözönüne alındığında, Türkiye'deki ÜYÜ'lerin Fransız modeli esasına dayalı olduğu görülmektedir.

Türkiye'de bir diğer girişim ise, Prof. Dr. Velittin Kalınkara tarafından başlatılan "Üçüncü Yaş Akademisi" (3YAK) dir. 3YAK, Türkiye'de 60 yaş ve üzeri bireylerin dahil olduğu bir sivil toplum girişimidir. Toplumun emekli üyelerinin yaşamlarının üçüncü "yaşında" eğitime ve teşvik edilmesine yönelik bir inisiyatif olan 3YAK'ın amacı; bireyin yaşam kalitesini artırmak ve başarılı yaşlanmasını sağlamaktır. Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği yürütücülüğünde Denizli'de başlayan hareket, diğer illerde de yapılmaya başlamıştır (Kalınkara, 2020).

5.3. Üçüncü Yaş Üniversitelerinin İyi uygulama Örnekleri

Slovenya: Yaklaşık iki milyon nüfusu ile yaşlı nüfusu hızla artan bir orta Avrupa ülkesidir. Slovenya'nın, 2018 verilerine göre; 65 yaş üstü nüfusu, yaklaşık %19.5'dir. (Slovenia Demographics Profile, 2018) Ülkede ÜYÜ'ler, çoğunlukla kar amacı gütmeyen kuruluşlar olarak oluşturulmuştur. Slovenya ÜYÜ, 1984 yılından bu yana 52 üniversitesi ve yaklaşık 21.000 öğrencisi ile ulusal düzeyde oldukça büyük bir ağ oluşturmaktadır. Temel amacı, yaşlılara daha iyi bir yaşam sağlama ve kuşaklararası bilgi ve kültürün farklı yaş grupları arasında paylaşımını ve yaşam boyu öğrenmeyi sağlamanın (Žgur & Findeisen, 2013) yanısıra; öğrenme, eğitim ve sosyalleşme fırsatları yoluyla, yaşlı bireylerin topluma katılımını sağlamaktır (Krajnc, 2019; Findeisen, 2012).

Slovenya ÜYÜ konsepti, "çalışma grupları" temeline dayanmaktadır. Çalışma grupları, 5-12 kişiden oluşmakta ve herbir grup, 1-3 ay bir konu hakkında ortaklaşa çalışmaktadırlar. Çalışma grupları, bireylerin en iyi yapabildikleri bir konuda ve aktif bir rol oynama istekliliğine sahip olma ihtiyacı ve ilgisinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, toplumun algılanan ihtiyaçları ile yakından bağlantılı ve öğrenmenin sonuçları toplum gelişimine dahil edilmektedir (Žgur & Findeisen, 2013). Çalışma grupları, Slovenya'nın her bölgesine yayılmış olup, yetişkin eğitim merkezleri, kütüphaneler, özel kurumlar, STK kuruluşları ve Eğitim, Bilim ve Spor Bakanlığı tarafından desteklenmektedir. Söz konusu bu gruplar sayesinde, yaşlı bireylerin topluma katkıda bulunması, bilgi ve yaşam deneyimlerini genç kuşaklarla paylaşması adına önemli fırsatlar sunmaktadır (Žgur & Findeisen, 2013).

ÜYÜ konsepti bakış açısına göre, yaşlı bireylerin eğitimi; toplumsal değişimleri öngörmenin ve bunlara uyum sağlamada önemli bir araç olmanın yanı sıra,

bireysel ve toplumsal ihtiyaçların karşılanması ile insana yakışır bir yaşamın ve topluma katkıda bulunmanın bir yolu olduğuna inanılmaktadır. Aynı zamanda yaşlıların eğitiminin sağlanması yoluyla sembolik düzeyde de olsa sosyal adaletin sağlanmasının bir yolu olarak görülmektedir. Öte yandan, yaşlı bireylerin bilgi ve becerilerini korumaya ve geliştirmeye, bu deneyimlerini kendi yararlarına olduğu gibi toplumun yararına ve diğer kuşaklar ile işbirliği içinde kullanmalarını sağlayan bir yol olarak görülmektedir (Krajnc, 2019). Her yıl Mayıs ve Haziran ayları "yaşam boyu öğrenme haftası" olarak çeşitli etkinliklerin yer aldığı bir hafta olarak kutlanmakta ve yaşamın her döneminde öğrenmenin önemine ve değerine dikkat çekilmektedir (Žgur & Findeisen, 2013).

Almanya: Ulm üniversitesi, Sürekli Eğitim Merkezi (ZAWiW), bölgesel, ulusal ve uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarla işbirliği içinde çalışan, 1994'de Almanya Ulm Üniversitesi tarafından, yaşlı bireylerin eğitim faaliyetleri ve pedagojik aktivitelerinin organize edilmesi amacıyla oluşturulmuş bir organizasyondur. Bilim, teknoloji, sosyal değişim ve tıbbın geleceği konularında programlar yer almaktadır. Uzman öğretim üyeleri ve bilim insanları tarafından verilen dersler ve sonrasında tartışılmasına dayalı bir işleyişi mevcut olup, eğitimin bir bölümünde; politika, ekonomi, sosyal ve kültürel işler konularla ilgili yaşlıların sosyal katılımını destekleyen olanaklar sağlanmaktadır (Stadelhofer, 2017:18). ZAWiW, işbirliği içinde çalıştığı "Avrupa Yaşam Sonu Öğrenme Ağı"nın (LILL) üyesidir (Stadelhofer, 2017). ZAWiW, "Avrupa için Köprüler Kurmak", Ulm Şehri tarafından koordine edilen Avrupa şemsiye organizasyonu olan Avrupa Uluslararası Tuna Birliği Ağı (DANET) üyesidir. DANET, 12 Tuna ülkesinin oluşturduğu bir birlik olarak, insanların birbirlerini tanımalarını, birlikte çalışmalarını ve birleşik ve barışçıl Avrupa'nın oluşumuna katkı sağlamaktır (Stadelhofer, 2017; Velikova, 2011). DANET, Tuna bölgesinde hayat boyu öğrenme, sosyal katılım ve kuşaklararası diyalog ağıdır. DANET'in üyeleri; eğitim, kültür, sosyal hizmet ve ekoloji alanlarından sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra üniversiteler ve okullardan oluşmaktadır. Amacı, bilim ile toplumu biraraya getirerek yaşlı bireylerin topluma katılımını sağlamak; çeşitli projelerle gençlerle yaşlıları biraraya getirmektir (Velikova, 2011:23).

Çin: Çin modeli ÜYÜ; vatandaşların gelişimi, kültürel bütünleşme, bedenin gelişimi ve uyumunu temel almaktadır (Formosa, 2011). Kültür Devrimi'nden sonra kültürel mirasın korunması ve kuşaklar boyunca aktarılmasında yaşlı Çinliler önemli bir aktör olarak görülmektedir (Marcinkiewicz, 2011:39). Çin modelinde, akademik bilgilerin yanısıra; yabancı dil, bilgisayar, işaret dili, kaligrafi, resim, dans, sağlık ve doğal tıbbın temeli gibi konulara yer verilmekte; daha bütüncül bir yaklaşım benimsenmekte ve yalnızca öğrencilerden alınan ücretlerle finansmanı sağlanmaktadır (Ratsoy, 2016; Vellas, 2016). Çin'de ÜYÜ'ler genellikle yerel yönetimler ve kar amaçlı olmayan kuruluşlar tarafından uygulanmaktadır. ÜYÜ'lere kadınların katılımı yaklaşık %65 düzeyindedir (Zhao & Chui, 2019).

Ekim 2016'da, Çin Devlet Konseyi tarafından, yaşlı

eğitiminin gelişimi için kılavuzlar, hedefler, görevler, projeler ve korunma önlemlerini belirleyen Yaşlı Eğitimi Kalkınma Planı (2016-2020) hayata geçirilmiştir. Planın amacı; yaşlıların eşit bireyler olarak haklarını güvence altına almak ve yaş, eğitim seviyesi, gelir ve sağlık koşulları ne olursa olsun tüm yaşların eğitime erişilebilirliğini sağlamaktır. Bu Plan aynı zamanda, Çin'in modernleşmesinin temel bir unsuru olması ve yaşlıların eğitimi yoluyla parlak bir geleceğe erişebileceğini göstermesi bakımından önemlidir (Yuan, 2017).

Shanghai (Şangay): Şangay'da, 60 yaş ve üstü nüfus %30,2'dir. Şangay Yönetimi, yaşlı bireylerin refahını artırmak ve eğitim kaynaklarını genişletmeye önem vermek amacıyla, daha iyi koşullar, daha geniş öğrenme kanalları, daha zengin kaynaklar ve yaşlı öğrenmesine ilişkin yenilikçi yöntemler için sürekli çaba sarf ederek şehrin tüm ağlarını kapsayan eğitim ağının oluşturulmasıyla, genel olarak yaşlının kolaylıkla erişebileceği uygun, "keyifli öğrenme" programı geliştirmiştir. 2017 yılı itibarıyla, 780.000 yaşlı ÜYÜ'ye devam etmekte olup, 560.000 uzaktan öğrenme katılımcısı ile eğitim alan toplam yaşlı birey sayısı, nüfusun % 30,8'ine karşılık gelmektedir. Hükümet, bu oranı, 2020 yılına kadar %40'ın üstüne çıkarmayı planlamaktadır (Yuan, 2017:28). Shanghai Üniversitesi Yaşlı Okulu, mutlu öğrenmeyi, güçlü arkadaşlık ilişkileri ve kaliteli yaşamı teşvik etmekte ve 6000'den fazla öğrencisi bulunmaktadır. Öğrenciler arasında, emekli çalışanlar, çiftçiler, tüccarlar olduğu gibi yerli halk, göçmen ve yabancılar da yer almaktadır. Şangay, 2016 yılında, Ulusal Yaşlı Üniversitesi Modeli" ödülü almıştır (Yuan, 2017:28).

Hong Kong: Hong Kong'un 2018 nüfus verilerine göre, toplam nüfusu 7,12 milyon ve 65 yaş üstü nüfus oranı ise %17,9'dur (Wong & Yeung, 2019). Hong Kong'da yaşlıların eğitimi, Fransız ve İngiliz modeline benzerlik göstermeyen özel bir yapıya sahiptir. Hong Kong'da yaşlı öğrenme programları, ilk kez 1980'lerin sonunda büyük oranda sivil toplum kuruluşları tarafından oluşturulmuştur. Hong Kong'da genel olarak yaşlılarda resmi eğitim alanlarının oranı düşüktür. 2006 nüfus araştırmasına göre, 65 yaş üstündeki bireylerin %36'sının herhangi bir eğitim almadığını göstermektedir (Mat, 2011:293). Çalışma ve Refah Dairesi ve Yaşlı Komisyonu 2007 yılında, yaşlıların aktif ve verimli bir yaşam sürdürmelerini teşvik etmek amacıyla, ilköğretim-ortaokul düzeyinde okul temelli bir Yaşlı Akademisi Programı (YAP) başlatmıştır. Daha sonra bu program, lise-üniversite düzeyinde de yaygınlaştırılmıştır (Mat, 2019:175).

YAP, sektörlerarası işbirliği ve kuşaklararası uyum ile tanımlanmakta ve yaşlılar arasında sürekli öğrenmeyi teşvik etmeyi, sosyal ağlarını genişletmelerini, fiziksel ve zihinsel iyilik hallerini sürdürmelerini ve bilgi edinirken değer duygusu geliştirmelerini teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Chi-Kwong, 2019; Mat, 2011:293). Öğrenme fırsatları çoğunlukla yaşlı bakım merkezleri ve sosyal hizmet kurumları tarafından sağlanmakta ve bu kurslarda çoğunlukla kişisel gelişime (bilgisayar öğrenme, İngilizce öğrenme, resim, boyama, dans vb) daha fazla yer verilmektedir. (Mat, 2011:293).

Hükümet, Hong Kong'daki YAP, kurumların etkileşimi ve işbirliğinin şeffaf ve etkin bir şekilde koordine

edilmesini sağlayarak çok önemli bir rol oynamaktadır. Sektörlerarası bağlantılar ve hizmet sağlayıcıların geniş bir yelpazede olması, YAP, yaşlı bireylerin yaşam boyu öğrenme modelini diğer modellerden önemli ölçüde ayırmaktadır. Bir diğer farklı özelliği de, kuşaklararası öğrenmeye önem vermesidir. İlk kez okullarda başlatılan bu program, yaşlılar ve okul çocukları arasındaki kuşaklararası etkileşimleri teşvik etmek ve yaşlılar ile genç kuşaklar arasında karşılıklı yarar sağlayan bir dizi amaca yönelik etkileşim programları hayata geçirmektedir. Ülkelerin diğer yaşlı öğrenme modelleriyle karşılaştırıldığında, YAP, kuşaklararası uyuma oldukça önem vermektedir. Bu nedenle, gençlerin de yaşlı akademi faaliyetine gönüllü olarak katılmaları teşvik edilmektedir. YAP'da gençler sayesinde yaşlılar, yeni teknoloji ve bilgileri öğrenme ve çağı yakalama konusunda çok şey öğrenebilmekte, gençler de, yaşlılardan çok değerli deneyim kazanmaktadırlar (Chi-Kwong, 2019; Mat, 2019:175). 2019-2020 akademik yılında, bölge genelinde yaklaşık 160 yaşlı akademisi vardır (Chi-Kwong, 2019).

Tayvan: Fransız ve İngiliz modellerinden çok farklı olarak Tayvan modeli, daha çok sosyal etkinlikler, boş zaman faaliyetleri ağırlıklı bir anlayışa dayalı olarak yerel yönetimler tarafından desteklenmekte ve finansmanı sağlanmaktadır (Kuo, and Huang, 2019; Ratsoy, 2016; Vellas, 2016). Tayvan'da yaşlılar için yaşam boyu öğrenme programları 2008 öncesi ve sonrası olarak iki farklı yaklaşımı yansıtmaktadır. 2008 öncesinde, yerel yönetimler sosyal refah sistemi yoluyla yaşlılar için çeşitli kurslar, boş zaman aktiviteleri ve eğlence odaklı bir sistem mevcut iken, 2008 sonrasında, Milli Eğitim Bakanlığı, her yerleşim bölgesine, yaşlıların öğrenme aktivitelerine katılımı sağlamak amacıyla, Aktif Yaşlanma Öğrenme Merkezleri (AYÖM) kurulması girişimini başlatmıştır. AYÖM programları, öncelikle eğitimsel konuları içermekte ve öğrenme konuları; okullar, sivil toplum kuruluşları ve yaşlı merkezleri tarafından organize edilmektedir. Hemen hemen her köyde ve küçük yerleşimlerde bile açılan AYÖM sayısı günümüzde, 1766'ya ulaşmıştır. AYÖM'lere ek olarak, ilk ÜYÜ (Le Ling Da Shyue) Tayvan'daki çeşitli üniversitelerde kurulmuştur. ÜYÜ modeli, ABD'nin Elderhostel uygulamasına benzerlik göstermektedir. Toplam 13 üniversitede Elderhostel programı uygulanmakta ve 55 yaş üstündeki bireyler haftada beş gün katılmakta, toplam 18 hafta sürmektedir. ÜYÜ sayısı 2016 yılında, 108'e ulaşmıştır (Kuo & Huang, 2019:244).

6. ÜÇÜNCÜ YAŞ ÜNİVERSİTELERİNE YÖNELİK GENEL ELEŞTİRELER

Yaşlı nüfusun artışı ve yaşlıların yaşam şeklinin değişmesi, dünyada ÜYÜ'nün popülaritesini artırmıştır. Yaşlıların boş zamanları değerlendirme, kendini gerçekleştirme, topluma katılım sağlama, kuşaklararası dayanışma, üretken ve aktif yaşlanma bilincini yaratan ÜYÜ'lerin oldukça dikkate değer başarıları ve kazanımları kabul edilmektedir. Ancak, literatür incelendiğinde, ÜYÜ'ler konusunda bazı ortak eleştiriler olduğu görülmektedir. Bunlardan *birincisi*, ÜYÜ'lere katılım genelde herkese açık olmakla birlikte, üyelerin önemli bir kısmını orta sınıfın oluşturduğu belirtilmektedir. *İkinci olarak*, ÜYÜ

üyelerinin eğitim ve ekonomik düzeyleri nedeniyle "seçkin bir grup" oluşturduğu öne sürülmektedir (Findsen & Formosa, 2016, Formosa, 2010, Formosa, 2019; Klimczuk, 2013). Örneğin, işçi sınıfından daha düşük eğitilmiş yaşlı bireyler, daha üst düzeyde eğitim almış bireylerle aynı sınıfta yer aldıklarında kaygılı olabilmekte, dahası; eğitim müfredatının; yoksulluk riski altında yaşayan yaşlılara "yabancı", "anlaşılmaz" gelmekte ve bu ortamda yer almalarını engelleyici bir durum oluşturabilmektedir (Formosa, 2011:203). Gerçekten, Swindell'in (1993) yapmış olduğu çalışmada, Avusturalya'da ve İngiltere'de, ilkokul veya iki yıldan az eğitim alan yaşlıların ÜYÜ'lere katılım düzeyinin %2-4 düzeyinde olduğu, %25-30'unun üniversite bitirmiş ve %50'den fazlasının emeklilik öncesinde yönetim kademelerinde çalışmış bireyler olduğunu ortaya koymaktadır (Aktaran: Formosa, 2011:203). Dolayısıyla, ÜYÜ'nün belirli seçkin gruplar düzeyinde kaldığı ve düşük gelir gruplarındaki bireylerin daha az katılım gösterdiği ve daha yüksek gelirli gruplara hizmet ettiği; bu yönüyle sosyal eşitsizliği ortaya çıkardığı; sosyal sermayenin ortaya çıkarması beklenen olumlu katkının sınırlı kalmasına neden olduğu yönünden eleştirilmektedir (Findsen & Formosa, 2016). *Üçüncüsü*; etnik gruplar içinde yer alan yaşlı bireylerin daha az katılım/ilgi göstermiş olmalarıdır (Formosa, 2019). Ancak, literatürde, Tayland'da, özellikle etnik gruplar ve gençliğinde hiçbir resmi eğitim almamış, okur-yazar olmayan yaşlı bireylere odaklı ÜYÜ'lerin de geliştirildiği görülmektedir (Formosa, 2019). *Dördüncüsü*; ÜYÜ'lere katılıma cinsiyet açısından bakıldığında, kadınların, erkeklere oranla daha fazla katılım gösterdikleri görülmektedir (Kuo & Huang, 2019:244; Selecky, 2017; Formosa, 2011). Bunun nedenleri olarak; kadınların erkeklere göre daha erken çalışma hayatından ayrılması ve evin dışında sosyal ilişkilere ve paylaşımlara daha fazla önem vermesi ve/veya gereksinim duyması ve kadınların ÜYÜ'ler yoluyla kendilerini daha fazla güçlendirme ihtiyaçlarının olduğu ileri sürülmektedir (Formosa, 2011). *Son olarak da*, ÜYÜ'ye katılan öğretmenlerin çoğunlukla erkeklerden oluşması yönündeki verilerdir. Bu durumun ÜYÜ'lerin, "erkek egemen programlar" olarak karakterize edilmesine yol açmaktadır (Formosa, 2019). Diğer taraftan, ders programlarının ve çalışma konularının daha fazla erkek yaşlıları ilgilendiren konular olduğu, öne sürülen bir başka eleştiri konuları içinde yer almaktadır.

7. SONUÇ

Yaşlılar, günlük yaşamın gerektirdiği yeniliklerden uzak kalmamak ve yaşam kalitelerini artırmak amacıyla yaşam boyu öğrenme faaliyetlerinin içinde daha fazla yer almak istemektedir. Bu nedenle ÜYÜ yaşlılar için önemli bir fırsat olmaktadır (Kılıç, 2018). Dünyada temel olarak iki model ekseninde yapılandığı görülen ÜYÜ'ler olmakla birlikte, bu modeller etrafında farklı bakış açılarının geliştirildiği görülmektedir. Ancak, hangi model benimsenirse benimsensin, ÜYÜ'ler, yaşam boyu öğrenmenin ve aktif yaşlanmanın sağlanmasında önemli bir tamamlayıcı rolü üstlendiği söylenebilir. Ayrıca, ÜYÜ'ler, genellikle emeklilik dönemlerindeki yaşlı bireyler için kapsamlı eğitim ve danışmanlık sistemi

olarak görülmektedir (Selecky, 2017). Bu nedenle, sağlığın geliştirilmesini teşvik eden eğitimler, entelektüel kapasitenin geliştirilmesi, fiziksel aktivite ve sanatsal faaliyetlerle de desteklenmektedir.

ÜYÜ, bireylerin yaşamında kendilerini güçlendirmesine dayanak sağlamalı, yalnızca belirli bir sınıfın ve grubun katılımı yerine tüm ekonomik ve sosyal grupların katılımını özendirerek ve teşvik edecek bir çerçevesi olmalıdır. Uzaktan eğitim ve teknoloji ağırlıklı eğitimle desteklenmeli, kuşaklararası eğitime yer vermeli ve en önemlisi, bakıma muhtaç, kırılğan ve savunmasız ileri yaş gruplarını da içine alacak bir eğitim programının ÜYÜ'den beklenen sonuçları, toplumsal eşitliği daha fazla sağlayacak şekilde yaygınlaşmasına katkı sağlayacaktır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

KAYNAKÇA

- Aydın, A. (2017). Yaşlı işgücünün çalışma hayatındaki sorunları: Kırklareli örneği. *Journal of Human Sciences*, 14 (2), 632-1646. [doi:10.14687/jhs.v14i2.4603](https://doi.org/10.14687/jhs.v14i2.4603)
- Aydın, A., & Sayılan, A. (2014). Aktif yaşlanma ile yaşam boyu öğrenme arasındaki ilişkiye teorik bir bakış. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 4 (2), 6-81.
- Benyon, J., Börger, A., Briguglio, G., Cicollella, F., Cosgrove, A., D'Angelo, M., Danihelkova, H., Devine, S. & Soulsby, J. (2010). Getting older people involved in learning. Lifelong Learning Programme-Grundtvig Partnership. Retrieved from: <http://www.bia-net.org/eubiawww.bia-net.org/eubia>
- Cachioni, M., Delfino, L. L., Yassuda, MS., Sathler, S., Batistoni, T., Melo, R. C., & Domingues, M. A. R. C. (2017). Subjective and psychological well-being among elderly participants of a university of the third age. *Revista Brasileira de Geriatria e Gerontologia*, 20 (3), 340-35. [doi:10.1590/1981-22562017020.160179](https://doi.org/10.1590/1981-22562017020.160179)
- Canatan, Ü., & Boz, H. (2019). Hayat boyu öğrenme etkinliklerine katılımın aktif yaşlanmanın desteklenmesindeki rolü. *Turkish Studies-Social Sciences*, 14(3), 343-363. [doi:10.29228/TurkishStudies.22541](https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.22541)
- Cedefop (2019). Implementing a holistic approach to lifelong learning. *Brief Paper*. Lifelong Learning Platform and Cedefop.
- Chi-Kwong, L. (2019). About elder academy. <https://www.elderacademy.org.hk/en/aboutea/index.html>
- Findeisen, D. (2012). Slovenian third age university. Education of older adults in Europe-where do we stand?. *Age on Stage- E.N.T.E.R. Graz*, 21-22 June, 2012. http://www.utzo.si/wp-content/uploads/2015/08/Age_on_Stage_2012.pdf
- Findsen B., & Formosa, M. (2016). Introduction. (Chapter 1). *International Perspectives on Older Adult Education Research, Policies and Practice*. (Editors) Findsen B.and Formosa M. Lifelong

- Learning Book Series. Switzerland: Springer International Publishing. [doi:10.1007/978-3-319-24939-1](https://doi.org/10.1007/978-3-319-24939-1).
- Forette, F., Brieu, M. A., & Shineman, M. (2013). Lifelong learning in France and in Europe. *International Longevity Center France*. <http://www.ilcfrance.org/images/upload/anne%20xe%20Lifelonglearning%20France%20Singapore%20Symposium.pdf>
- Formosa, M. (2011). Universities of the third age: a rationale for transformative education in later life. *Journal of Transformative Education*, 8(3), 197-219. [doi:10.1177/1541344611419857](https://doi.org/10.1177/1541344611419857)
- Formosa, M. (2012). Education and older adults at the university of the third age. *Educational Gerontology*, 38, 114-126.
- Formosa, M. (2019). Active ageing through lifelong learning: The university of the third age. M. Formosa (ed.). Chapter 1. *The University of the Third Age and Active Ageing*, European and Asian-Pacific Perspectives. 23, Springer Nature Switzerland [doi:10.1007/978-3-030-21515-6_1](https://doi.org/10.1007/978-3-030-21515-6_1)
- Golding, B., & Kimberley, H. (2016). Australia (Chapter 3). International perspectives on older adult education research, policies and practice. (Editors) Finsden B. and Formosa M. Lifelong Learning Book Series. Switzerland: Springer International Publishing. [doi:10.1007/978-3-319-24939-1](https://doi.org/10.1007/978-3-319-24939-1).
- Güleç, İ., Çelik, S., & Demirhan, B. (2012). Yaşam boyu öğrenme nedir? kavram ve kapsamı üzerine bir değerlendirme. *Sakarya University Journal of Education*, 2-3 (Aralık), 34-48.
- IndexMundi (2019). Slovenia demographics profile 2018. https://www.indexmundi.com/slovenia/demographics_profile.html
- International Longevity Centre Brazil (2015). Active ageing: a policy framework in response to the longevity revolution. International Longevity Centre Brazil, 1st edition. Rio de Janeiro, RJ, Brazil.
- Kalınkara, V. (2020). Yaşlılığa yaklaşımda yeni bir boyut: Üçüncü Yaş Akademisi (3YAK). <https://www.denizligazetesi.com/yasliliga-yaklasimda-yeni-bir-boyut-ucuncu-yas-akademisi-3yak-makale>
- Kalvaitis, A. (2018). Universities of the third age in Lithuania. situation of 2018. qualifications and vocational education and training development centre. <https://epale.ec.europa.eu/en/resource-centre/content/universities-third-age-lithuania-situation-2018>
- Kaya, H. E. (2016) Yaşam Boyu Yetişkin Eğitimi, Ankara: Nobel Yayınları.
- Kılıç, Ç. (2018). Amerika'da yetişkinleri eğitim ortamına geri döndüren sebepler nelerdir? *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(64), 65-80.
- Klimczuk, A. (2013). Polish universities of the third age. emerging model. *Electronic International Interdisciplinary Conference, EIIC-Proceedings in EIIC*. September, 26. 2013. Slovakia: Publishing Institution of the University of Zilina.
- Krajnc, A. (2019). Slovenian third age university. <http://www.utzo.si/en/older-adult-education/>
- Kuo, S. H., & Huang, C. S. (2019). From social welfare to educational gerontology: The universities of the third age in Taiwan. The University of the Third Age and Active Ageing, European and Asian-Pacific Perspectives. Formosa M. (Editor) *International Perspectives on Aging, Volume 23*. (Series Editors) Powell J.L., Chen S. Switzerland: Springer Publishing.
- Lamb, A. (2019). The University of the third age movement in Australia: From statewide networking to community engagement. M. Formosa (ed.). Chapter 12. *The University of the Third Age and Active Ageing*, European and Asian-Pacific Perspectives. 23, (pp.145-156). Springer Nature Switzerland. [doi:10.1007/978-3-030-21515-6_1](https://doi.org/10.1007/978-3-030-21515-6_1)
- Lear, G. (2003). Research in the third age: it is never too late. *Australian Journal of Adult Learning*, 43(3), 359-462.
- Liotta, G., Canhao, H., Cenko, F., Cutini, R., Vellone, E., Illario, M., Kardas, P., Poscia, A., Sousa, R. D., Palombi, L., & Marazzi, M. C. (2018). Active Ageing in Europe: Adding Healthy Life to Years. *Frontiers in Medicine*, 5, 123. [doi:10.3389/fmed.2018.00123](https://doi.org/10.3389/fmed.2018.00123)
- Mackowicz, J., & Wnek-Gozdek, J. (2016). "It's never too late to learn"- How does the Polish U3A change the quality of life for seniors? *Educational Gerontology*, 42 (3), 186-197. [doi:10.1080/03601277.2015.1085789](https://doi.org/10.1080/03601277.2015.1085789)
- Marcinkiewicz, A. (2011). The University of the Third Age as an institution counteracting marginalization of older people. *Journal of Education Culture and Society*, 2, 38-44.
- Merriam, S. B., & Kee, Y. (2014). Promoting Community Wellbeing: The Case for Lifelong Learning for Older Adults. *Adult Education Quarterly*, 64 (2), 128-144.
- Nascimento, M., & Giannouli, E. (2019). Active aging through the university of the third age: the Brazilian model. *Educational Gerontology*, 45(1), 11-21. [doi:10.1080/03601277.2019.1572998](https://doi.org/10.1080/03601277.2019.1572998)
- Patterson, R., Moffatt, S., Smith, M., Scott J., Mcloughlin, C., Bell J., & Bell N. (2015). Exploring social inclusivity within the University of the third age (U3A): a model of collaborative research. *Ageing and Society*, June, 1-24. [doi:10.1017/S0144686X15000550](https://doi.org/10.1017/S0144686X15000550)
- Popović, K., & Koulaouzides, G. A. (2017). Critical thinking, empowerment & lifelong learning policy. *Adult Education and Lifelong Learning in Southeastern Europe, Koulaouzides*. (Eds.) Koulaouzides G. A., and Popović K. Rotterdam, The Netherlands: Sense Publishers.
- Ratsoy, G. (2016). The roles of Canadian universities in heterogeneous third-age learning: a call for transformation. *Canadian Journal of Higher Education*, 46(1), 76-90.
- Road Scholar (2015). Lifelong learning: a national resource for well-being in retirement.

- https://www.roadsscholar.org/globalassets/roadscholar_lifelonglearningday_oct15_lores.pdf
- Samancı, O. & Ocakçı, E. (2017). Hayat boyu öğrenme. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (24), 711-722.
- Selecky, E. (2017). Universities of The Third Age in Europe-Best Practice. Publishing by Technical University in Zvolen, Slovakia.
- Stadelhofer, C. (2017). Changing world needs changing methods in seniors' education. International conference. "Equal learning opportunities for the elderly". (pp.17-27). Bratislava 18-20 May 2017. Edited by Nadežda Hrapková. Univerzita Komenského v Bratislave, Slovakia. Electronic Platform for Adult Learning in Europe [EPALE].
- Stankov, G. (2017). Overcoming ageism through education for the third age. pp.32-42. *International conference "Equal learning opportunities for the elderly". Bratislava 18-20 May 2017*. Ed: N. Hrapková. Univerzita Komenského v Bratislave, Slovakia. Electronic Platform for Adult Learning in Europe [EPALE].
- Swindell, R & Thompson, J. (1995). An International Perspective of the University of the Third Age. *Educational Gerontology*, 21 (5), 429-447.
- Swindell, R. (2002). U3A Online: a virtual university of the third age for isolated older people, *International Journal of Lifelong Education*, 21(5), 414-429, [doi:10.1080/02601370210156727](https://doi.org/10.1080/02601370210156727)
- Tabatabaei, S. M., & Roostai, F. (2014). University of the Third Age: A Unique Model for Successful Implementation of "Active Ageing". *Health Scope*, 3(2), e18297
- Tam, M. (2011). Active ageing, active learning: policy and provision in Hong Kong, *Studies in Continuing Education*, 33(3), 289-299. [doi:10.1080/0158037X.2010.515573](https://doi.org/10.1080/0158037X.2010.515573).
- Tam, M. (2019). Third age learning in Hong Kong: The elder academy Experience. M. Formosa (ed.). Chapter 14. *The University of the Third Age and Active Ageing, European and Asian-Pacific Perspectives*. 23, (pp.169-179). Springer Nature Switzerland. [doi:10.1007/978-3-030-21515-6_1](https://doi.org/10.1007/978-3-030-21515-6_1)
- The Third Age Trust UK. (2019). *Learning not lonely*. <https://www.u3a.org.uk/about/vision>.
- Tufan, İ., Akçiçek, F., Şahin, S., Zengin Oktuğ, M., Tuna, M., Dişçigil, G., Delibaş, K., Canatan, A., Ergun, C., Oğlak, S., & Ülgen, M. (2018). 60+Tazelenme Üniversiteleri: sorumluluk meşalesi. *Gerontoloji, Bakım ve Sağlık. II.Cilt*. (Eds) Tufan, İ. & Durak, M. Ankara: Nobel Kitabevi.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs [UNDESA], Population Division (2019). *World Population Prospects 2019: Highlights* (ST/ESA/SER.A/423). New York: United Nations.
- Velikova, E. (2011). *Results of training under the project DANET*. (Ed.) Violeta Yordanova Vaneva. Rousse, Bulgaria: Printing: Georgi Dochev EOOD.
- Vellas, F. (2016). Comparison between the French model and the British model. <https://www.aiu3a.org/pdf/Paper7.pdf> *International Association of Universities of Third Age (IAUTA). Working Paper*, No 7.
- Villar, F. (2019). From university extension classrooms to universities of experience: The University of the Third Age in Spain. M. Formosa (ed.). Chapter 10. *The University of the Third Age and Active Ageing, European and Asian-Pacific Perspectives*. 23, (pp.119-130). Springer Nature Switzerland [doi:10.1007/978-3-030-21515-6_1](https://doi.org/10.1007/978-3-030-21515-6_1)
- Villar, F., & Celdrán, M. (2012). Generativity in older age: a challenge for universities of the third age (U3A). *Educational Gerontology*, 38 (10), 666-677.
- Wei, J. L. (2015). Older adults' motivation to learn: from chinese perspective. Unpublished master thesis. Vrije Universiteit Brussel. Department of Internal Medicine Gerontology and Geriatrics Faculty of Medicine and Pharmacy.
- World Health Organization [WHO] (2002). *Active ageing: A Policy Framework*. Noncommunicable Disease Prevention and Health Promotion Department, Ageing and Life Course, Geneva: World Health Organization Publishing.
- Wong, K., & Yeung, M. (2019). Population ageing trend of Hong Kong. *Economic Letter*, 02. <https://www.hkeconomy.gov.hk/en/pdf/el/el-2019-02.pdf>
- Yenerall J. D. (2003) Educating an aging society: The university of the third age in Finland. *Educational Gerontology*, 29 (8), 703-716. [doi:10.1080/03601270390225785](https://doi.org/10.1080/03601270390225785)
- Yuan X. (2017). China's thinking and shanghai's practice. *International conference "Equal learning opportunities for the elderly"*. (pp.28-31). Bratislava 18-20 May 2017. Edited by Nadežda Hrapková. Univerzita Komenského v Bratislave, Slovakia. Electronic Platform for Adult Learning in Europe [EPALE].
- Zajac-Gawlak, I., Pospiech, D., Kroemeke, A., Mossakowska, M., Gába, A., Pelclová, J., Pridalová, M., & Klapcinska, B. (2016). Physical activity, body composition and general health status of physically active students of the University of the Third Age (U3A). *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 64, 66-74.
- Žgur, M., & Findeisen, D. (2013). *Survey of Slovenian Adult Education, Older Adults' Education Focused on Older Adults' Use of Information and Communication Technologies*. Published by: Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje, Ljubljana.
- Zhao, X., & Chui, E. (2019). The Development and Characteristics of Universities of the Third Age in Mainland China. M. Formosa (ed.). Chapter 13. *The University of the Third Age and Active Ageing, European and Asian-Pacific Perspectives*. 23, (pp.157-168). Switzerland: Springer Nature. [doi:10.1007/978-3-030-21515-6_1](https://doi.org/10.1007/978-3-030-21515-6_1)